

E-moderimi, strukturimi i punës dhe proceset e të

Prof. Dr. Eric Schoop,
Alexander Clauss, Mattis
Altmann

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Agjenda

1. Proceset e punës dhe mësimit
2. E-moderimi
3. Strukturimi i punës dhe i proceseve të të mësuarit
4. E-moderimi praktik

1. Proceset e punës dhe të mësuarit

Komunitet i të mësuarit - Termat

Komuniteti

Komunitet nxënësish
"[...] që duan të merren me një pyetje ose problem së bashku. Të gjithë pjesëmarrësit janë të barabartë dhe përmes një procesi interaktiv ose aktiv të të mësuarit arrihet një nivel më i lartë i të mësuarit, dija shtohet, njohuritë individuale promovohen dhe kompetencat e vetëkontrollit dhe përgjegjësia personale zhvillohet."
(de witt, 2011, p. 313-314).

I të mësuarit

Investigim /kërkim = proces kërkimor komunikativ-interaktiv

Pesë faza:

1. Situata veprimi e papërcaktuar.
2. Përkufizim i detajuar i problemit dhe skema e zgjidhjes.
3. Justifikim i zgjidhjes me një hipotezë.
4. Konvertim në zgjidhje konkrete.
5. Vlerësim i zgjidhjes së problemit. (Dewey, 1916/2003).

1. Proceset e punës dhe të mësuarit

Komunitet i përfshirë në procesin e të mësuarit – karakteristikat

"[Nxënësit] dëgjojnë njëri - tjetrin me respekt , ndërtojnë mbi idetë e të tjerëve, sfidojnë njëri - tjetrin që të japin arsyetime për mendimet e tyre, ndihmojnë njëri - tjetrin të nxjerrin përfundime nga çfarë është thënë më parë dhe mundohen të identifikojnë supozimet e njëri - tjetrit. Komuniteti i përfshirë në procesin e të mësuarit mundohet të ndjekë procesin e të mësuarit atje ku ai e drejton dhe nuk kufizohet nga kufijtë e disiplinave ekzistuese." (Garrison & Anderson 2003, p. 27)

1. Proceset e punës dhe të mësuarit

Komuniteti i përfshirë në procesin e të mësuarit – Karakteristika

- Shprehja e qasjes së komunitetit të përfshirë në procesin e të mësuarit .
- Synimi është përfshirja dhe barazia e të gjithë pjesëmarrësve.
- Të mësuarit aktiv dhe interaktiv → synimi: një kuptim më i thelle i materialit.
- Potencialet: rritje e njohjes kolektive , promovimi i përgjegjësisë personale dhe njohurisë individuale si dhe i kompetencave të vetëkontrollit (de witt, 2011; Reinmann-Rothmeier & Mandl, 2002).
- Mësimi në grup me qëllimin ...
 - jo vetëm të arrihen përmirësime në mësimin individual për secilin anëtar,
 - por të arrihet një komunitet i përfshirë në procesin e të mësuarit, ku grupi në tërësi ka potencial të brendshëm për të mesuar. (de witt & Czerwionka, 2006)

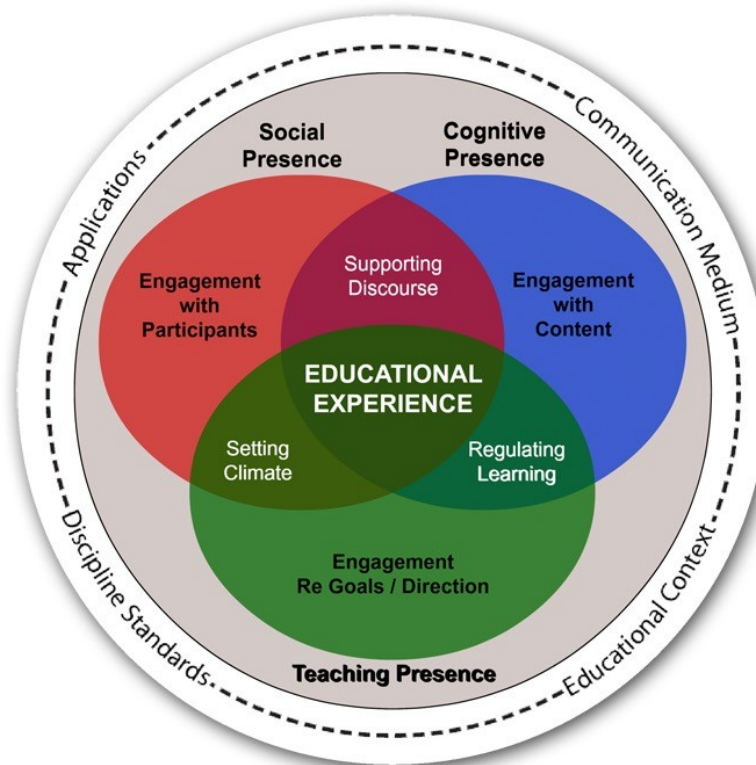
1. Proceset e punës dhe të mësuarit

Baza Col

Prezenca kognitive

"deri ku pjesëtarët e një komuniteti të përfshirë në procesin e të mësuarit janë të aftë të ndërtojnë kuptimin përmes një komunikimi të vazhdueshëm " (Garrison, Anderson & Archer 2000, p. 94)

- Komponentet më esenciale për suksesin në mësim.
- Kushtet paraprake për aftësinë për mendim kritik.
- Element qëndror – komunikimi
→ kushtet e medias dhe mjedisi socialo-emocional është vendimtar.

<http://www.thecommunityofinquiry.org/content/images/diagram.coi.jpg>

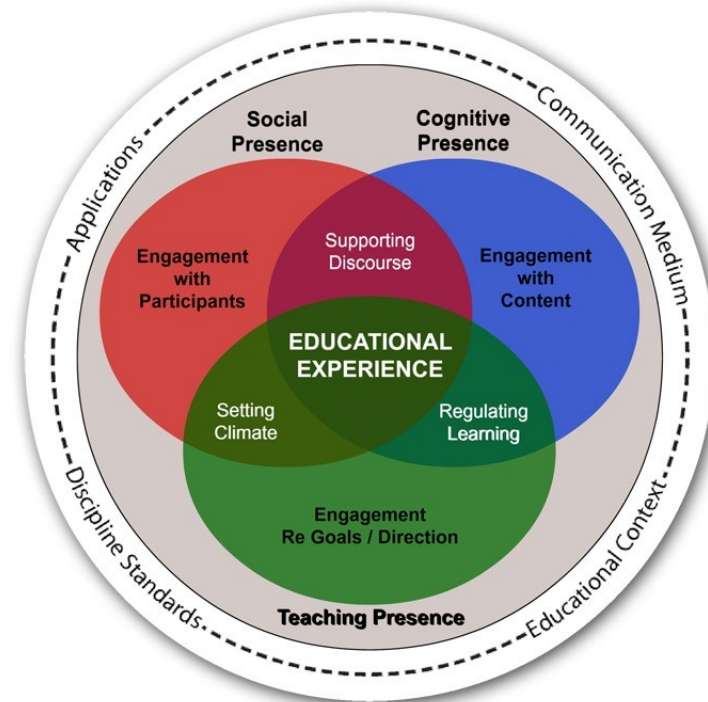
1. Proceset e punës dhe të mësuarit

Baza Col

Prezenca sociale

“aftësia e pjesëtarëve të një komuniteti të përfshirë në procesin e të mësuarit të projektojnë veten e tyre në aspektin social dhe emocional si njerëz ‘të vertetë’, përmes mediumit të komunikimit që përdoret ” (Garrison et al., 2000, p. 94)

- Mbështetja e diskursit brenda komunitetit → promovimi i prezencës kognitive .
- Sfidat që paraqiten nga një komunikim përmes kompjuterit dhe i bazuar në tekst.

<http://www.thecommunityofinquiry.org/content/images/diagram.col.jpg>

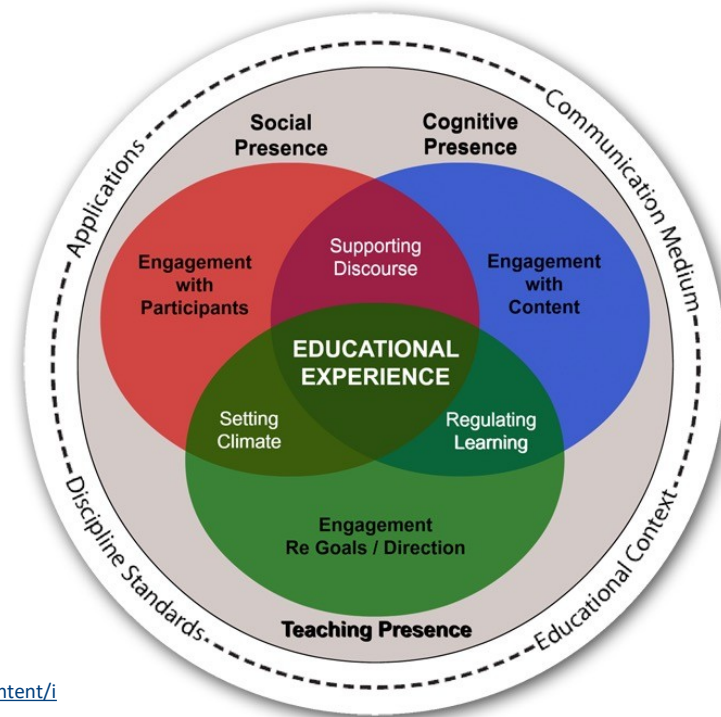
1. Proceset e punës dhe të mësuarit

Baza Col

Prezenca e të mësuarit

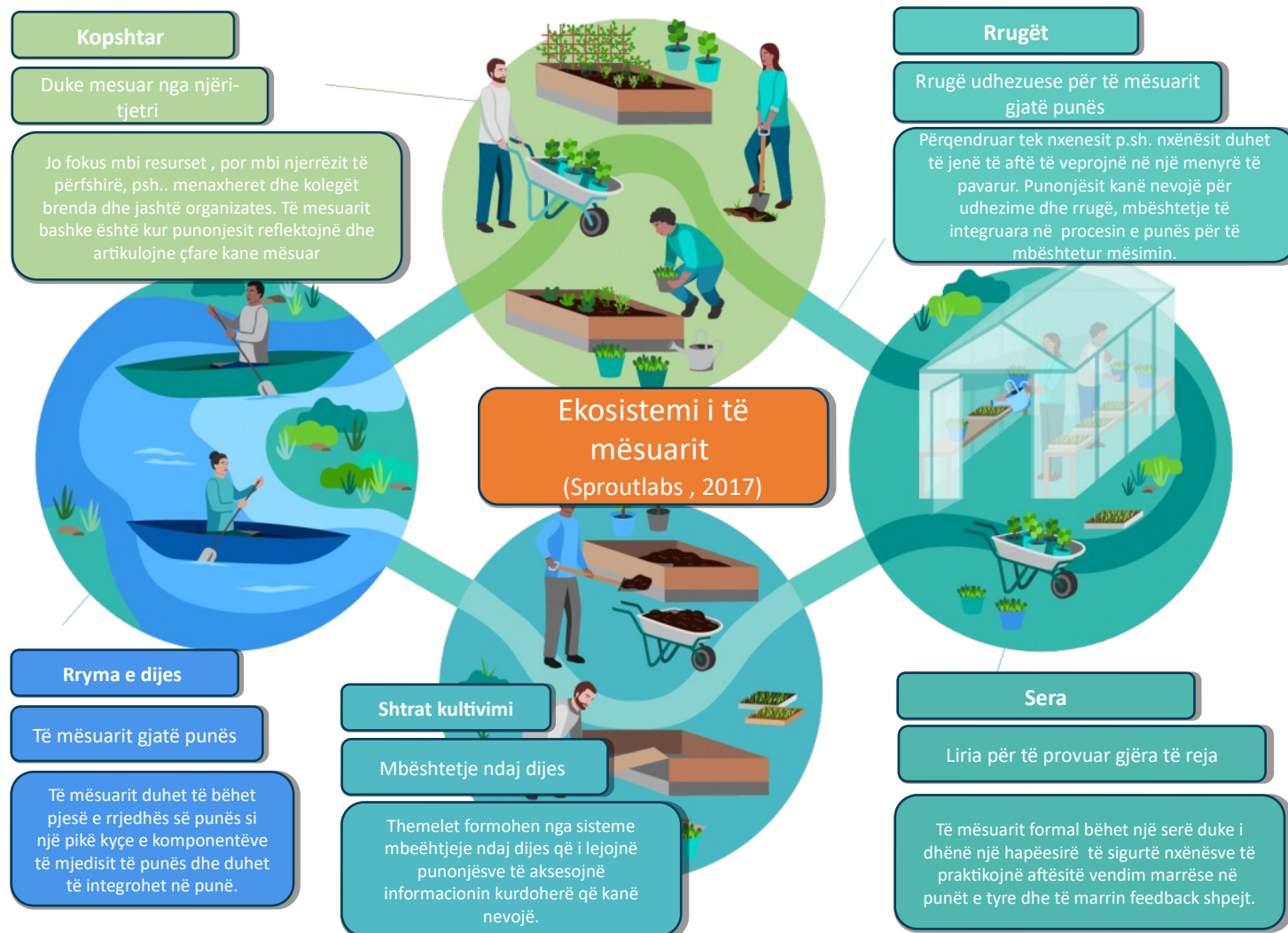
"organizimi, lehtësimi dhe drejtimi i proceseve kognitive dhe sociale me qëllim arritjen e rezultateve mësimore të vlefshme dhe të rëndësishme për individin " (Anderson et al., 2001, S. 5)

- Mësuesit si mbështetje aktive.
- Vetëm në këtë mënyrë mund të shfrytëzohet potenciali në mënyrë optimale.
- Detyra për mësuesin.
 - Dezajn dhe organizim.
 - Lehtësimi i diskursit.
 - Udhëzime direkte.

<http://www.thecommunityofinquiry.org/content/images/diagram.coi.jpg>

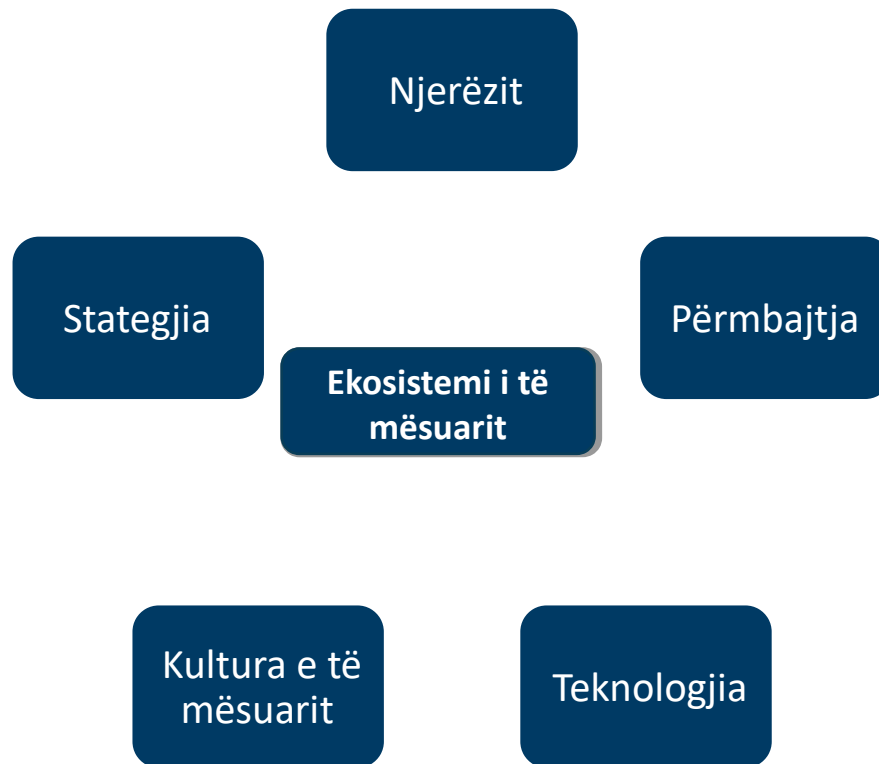
1. Proceset e punës dhe të mësuarit

1. Proceset e punës dhe të mësuarit

Ekosistemet e të mësuarit Vision- karakteristikat kryesore

(Everskill, 2020)

2. E-moderimi

Bazat e e-moderimit

- "Ashtu si në komunikimin në botën fizike, moderatori i një eventit online është ai që krijon **vendos rrugën**. Përgjegjësia për autonominë dhe vendimet përkundrejt përmbajtjes i takon grupit dhe **atij ose asaj që udhëzon** grupin dhe **procesin e punës dhe metodat, ndërhyrjet dhe pyetjet në mënyrë** që të arrijë synimin. Me **sjelljen** e tij apo të saj, **paanshmërinë** për sa i përket përmbajtjes, **neutralitetin** personal dhe **mbikqyrjen e punës**, moderatori lejon që **njohuria e pjesëmarrësve të shkëmbehet** në mënyrë që ata të mund të zgjidhin detyra komplekse bashkë. " (Hartmann, Rieger & Auert, 2003).
- "E-moderimi është çdo funksion i mësimi online që përfshin dezajnin dhe strukturimin, lehtësimin dhe mbështetjen proceseve sociale dhe kognitive të të mësuarit në një mjedis virtual të mësuarit të bazuar në kompjuter" (Salmon, 2000).
- Përveç **lehtësimit** dhe **mbikqyrjes** së nxënësve dhe grupeve të mësimi, ai përfshin gjithashtu **aspektet e planifikimit dhe projektimit**.

2. E-moderimi

Katër rolet e moderimit (Bett, 2005)

Organizativ - administrativ

- Sigurimi i qasjes dhe procesit.
- Shpjegimi i rregullave të komunikimit dhe aspekteve teknike.

Motivuese - sociale

- Stimulimi i pjesëmarrjes .
- Mbështetja e ndërtimit të një mjedisi të mirë të mësimi.
- Mbështetja e prezencës sociale.

Eksperti i përmbajtjes

- Shpërndarja e njohurive.
- Vlerësimi i njohurive.
- Lidhja e njohurive.

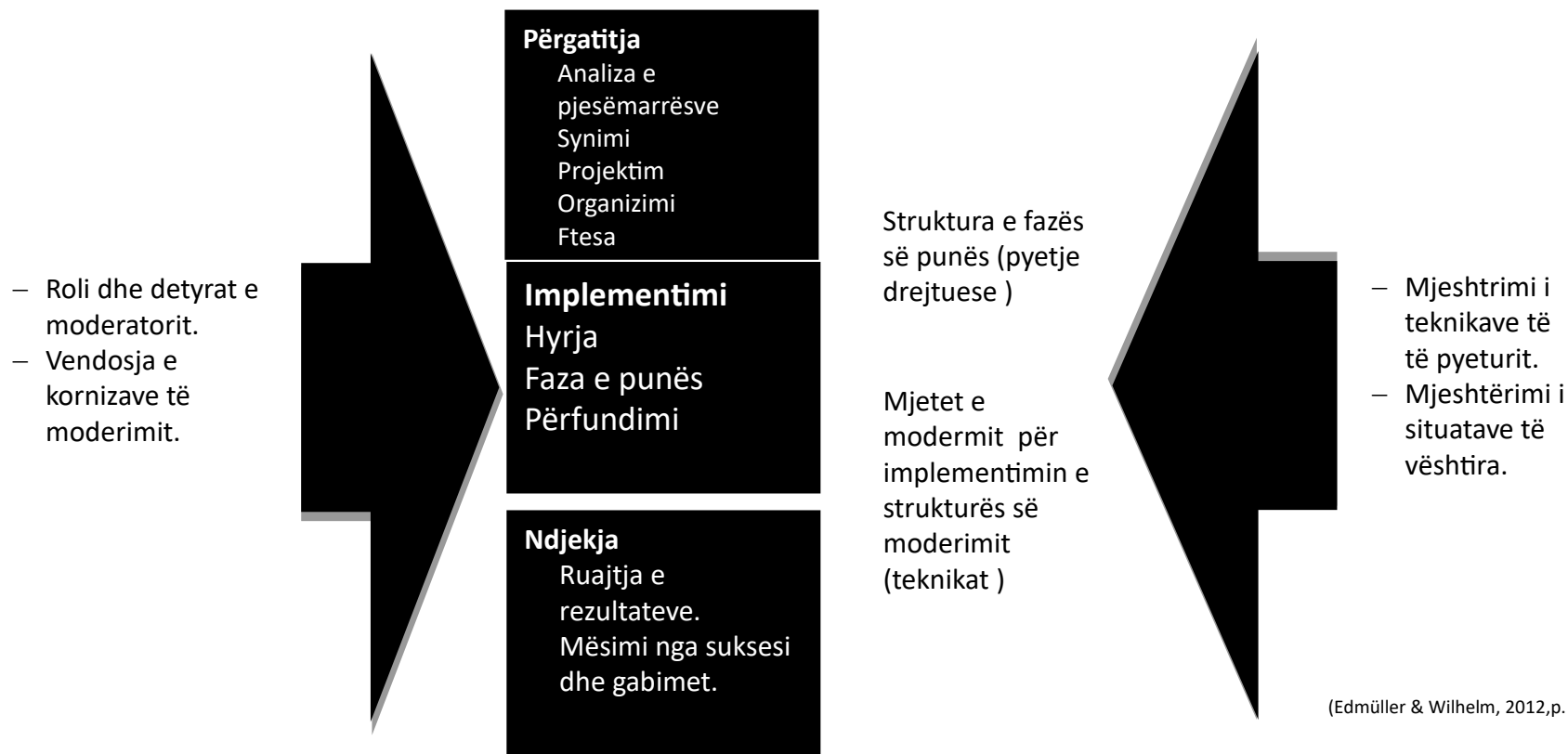
Didaktic - ndërmjetësues

- Bërja e pyetjeve.
- Përdorimi i mjeteve të kuptimit dhe strukturimit.
- Kontrolli i procesit të mësimi/shkëmbimit.

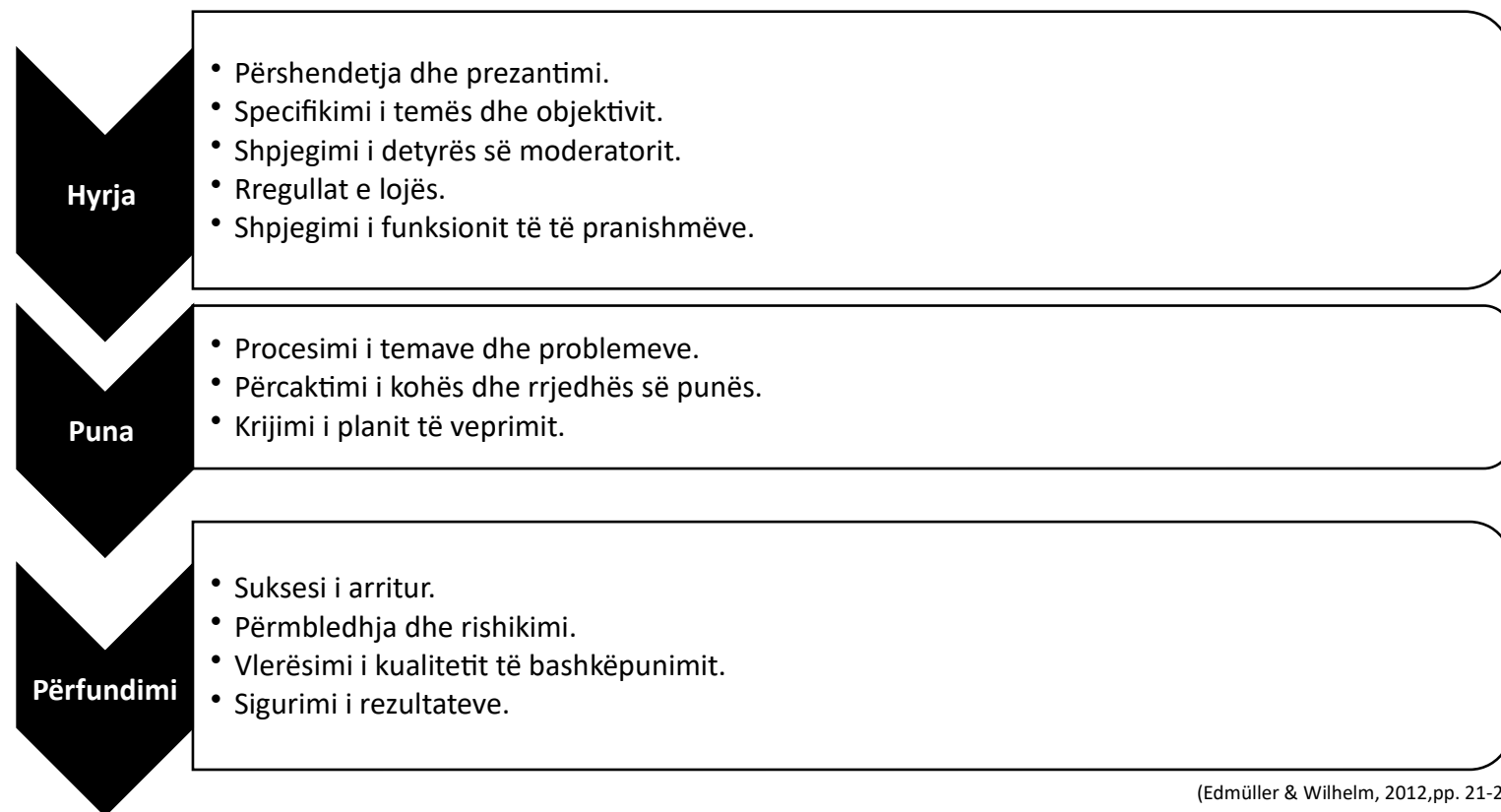
2. E-moderimi

Struktura e moderimit

3. Strukturimi i procesit të punës dhe mësimit

Struktura me faza e moderimit

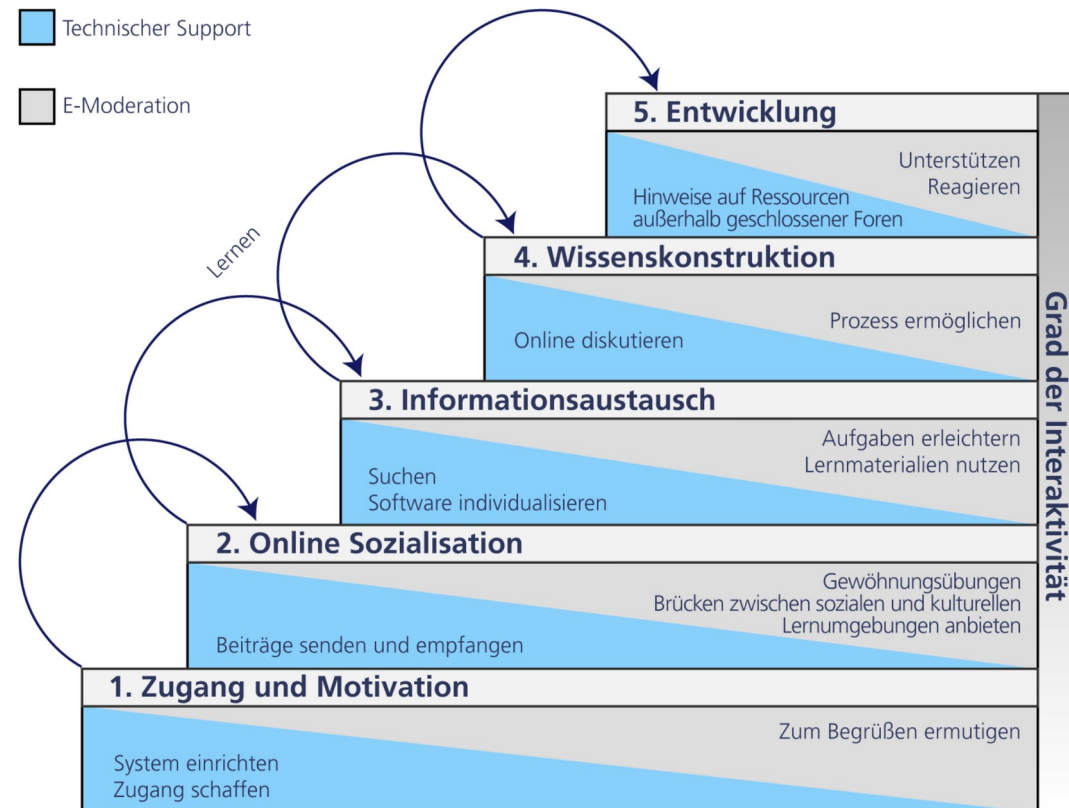
(Edmüller & Wilhelm, 2012, pp. 21-27)

3. Strukturimi i proceve të punës dhe mësimit

5 nivelet sipas Gilly Salmon-it (2000)

- Zhvilluar që në vitet 2000 për mësimin online, nivelet ndiqen në praktikë, me kohëzgjatje të ndryshme në varësi të eksperiencës.
- Mbështetësit sigurojnë e-moderim dhe mbështetje teknike.
 - Nuk është e nevojshme të jesh i aftë tu përgjigjesh të gjithë problemeve
 - Siguroni kontakte për asistencë me të detajuar.
 - Të dihen zgjidhjet standarte për problemet e zakonshme. (Salomon, 2000; Hinzmann, 2018).

3. Strukturimi i proceve të punës dhe mësimit

Aksesi dhe motivimi

E-moderimi

- Ftoni dhe motivoni pjesëmarrësit të nderveprojnë.
- Mirëprisni pjesëmarrësit e rinj dhe filloni raunde mirëseardhje.
- Krijoni transparencë: qartësoni synimin dhe vlerën e shtuar në komunitet.

Mbështetja teknike

- Krijimi i aksesit në platformë
- Hyrje teknike në sisteme dhe mjete.
- Planifikoni për gabime.
- E rëndësishme: edhe pse mediat dixhitale përdoren në baza ditore p.sh. për komunikim, përdorimi i tyre me qëllim mësimin mund të jetë i ri

(Salomon, 2000; Hinzmann, 2018)

Lejoni akses të përgjithshëm dhe një sjellje pozitive drejt punës dhe platformës së mësimit

3. Strukturimi i proceve të punës dhe mësimit

Socializimi online

E-moderimi

- Krijimi i një baze për mësimin bashkëpunues.
- Shfaqja e vlerës së mësimit bashkëpunues.
- Krijimi i një baze për besimin.
- Stimulimi i mbështetjes së ndërsjelltë mes pjesëmarrësve.
- Organizoni përgjigje të duhura në mënyrë që veprimet individuale të mund të perceptohen.

- Të mësohesh me punën aktive në grup dhe me platformën e mësimit
 - qartësimi i avantazheve të mësimit bashkëpunues
 - ende jo diskutim i përmbajtjes teknike.
 - aktivitete të lehta që janë argëtuese për t'u bërë

Mbështetja teknike

- Mbështetja e dhënjes së kontributeve dhe marrjes së kontributeve nga të tjerët.
- Krijimi i kontributeve .
- Identifikimi i temave të përshtatshme dhe e subgrupeve.
- Aktivizimi i njoftimeve në mënyrë që feedback-u të mund të shikohet.

(Salomon, 2000; Hinzmann, 2018)

3. Strukturimi i proceve të punës dhe mësimit

Këmbimi i informacionit

E-moderimi

- Stimulim i këmbimit të njohurisë ekzistuese.
- Vënie në dispozicion të materialeve shtesë të mësimit (literaturë, podcast-e, video, etj.)
- Detyra të qarta të vlerësimit ose kërkimit.
- Mbështetje për orientimin përmes strukturash të paradefinuara
- Formulimi i afateve, datave dhe rezultateve të pritshme

Mbështetje teknike

- Vënia në dispozicion i mjeteve të përshtatshme për kërkimin e informacionit
- Mbështetje për personalizimin e mjeteve për tu përshtatur me preferencën personale dhe ekspereincën e mëpërparshme

Krijimi i një baze të përbashkët – kuptimi uniform i temava.

(Salomon, 2000; Hinzmann, 2018)

3. Strukturimi i proceve të punës dhe mësimit

Ndërtimi i njohurive

E-moderimi

- Promovimi i referencave midis temave teknike dhe eksperiencave personale.
- Lejimi i krijimit të eksperiencave të reja.
- Lehtësimi i këmbimit të eksperiencave të reja me të tjerët.
- Krijim i kornizave për proceset e mësimit për të arritur objektivat e mësimit

Mbështetja teknike

- Lejimi i diskutimeve online
- Nëse është e nevojshme, mbështetje për zgjedhjen e mjeteve të tjera të përshtatshme

→ Kuptim teknik dhe zhvillimi i aftësive të transferimit në detaje
→ detyra komplekse në grup janë të mundshme

(Salomon, 2000; Hinzmann, 2018)

3. Strukturimi i proceve të punës dhe mësimit

Zhvillimi

E-moderimi

- Stimulimi i vetëreflektimit
- Promovimi i transferimit praktik të ekspertizës së përftuar sëfundmi
- Identifikimi i boshlleqeve të njohurive ekzistuese dhe planifikimi i zgjidhjes së tyre

Mbështetje teknike

- Referencat për resurset jashta forumit të mbyllur
- Nëse është e nevojshme, lejimi i zgjerimit brenda kornizës së inovacionit të hapur për të përfshirë aktor dhe tema të jashtme

→ reflektimi i nxënësve mbi mësimin e tyre është fokusi kryesor
→ zhvillimi i një vetëdije të metakognitives së përshtatshme për personin → strategji të të mësuarit dhe të përgjegjësisë për rrugën personale të zhvillimit

(Salomon, 2000; Hinzmann, 2018)

E-moderimi praktik

Ndryshimi mes eventeve në botën reale dhe eventeve online

Hallo? Könnt ihr mich hören?	Geht es jetzt bei allen wieder?	Du hast aber ein cooles Bild an deiner Wohn- zimmerwand!	Sorry, das war mein Kind.
Wollen wir lieber telefonieren?	Mein Internet spinnt heute.	Könnt ihr mich jetzt sehen?	Mein Mikro war auf mute, sorry. Also nochmal.
Moment, die Post klingelt gerade.	Du bist eingefroren.	Wo muss ich nochmal klicken, um meinen Bild- schirm zu teilen?	Wer tippt denn da die ganze Zeit nebenbei?
Hat jemand noch eine Frage?	Ich sehe, das XY die Hand gehoben hat.	Wir hören dich ganz schlecht, kannst du etwas näher ans Mikro kommen?	Sind alle da?
Wo kommt eigent- lich die Musik im Hintergrund her?	Sorry – du zuerst!	Jetzt warst du kurz abgehackt.	Ich muss mal kurz das Ladekabel anschießen.

<https://neës.microsoft.com/de-de/heartsandminds-das-ear-unser-virtuelles-barcamp-2-0-rund-um-interne-kommunikation/>

E-moderimi praktik

Ndryshimi mes eventeve në botën reale dhe eventeve online

Fazat	Eventi në klasë	Eventi online
Planfikimi i eventit	Ka nevojë për më shumë kohë për rezervimin e dhomës , rezervim i udhëtimit nëse është e nevojshme	S'ka nevojë për rezervim , sepse dhoma virtuale zakonisht është e lirë
Hyrje në dhomë	Vështirësi në gjetjen e hapsirave, jo probleme teknike	Probleme me lidhjen e internetit , nevojë për konsulta teknike (kërkon kohë dhe nervozon nga një herë)
Mirëseardhja & Axhenda (gjatë eventit)	Shikueshmëri e qartë në dhomë për orientim , Observim i pjesëmarrësve të tjerë dëgjim holistik& perceptim i gjuhës së trupit Kontakt sy më sy me moderatorin	Fokus mbi ekranin , Pa kamera mundësi më e ulët regjistrimi, Me kamera pjesëmarrësi shikon moderatorin & pjesëmarrësit e tjerë por pa shikuar direkt në sy
Prezantimi i përmbajtjes	Pjesëmarrësit lëvizin , bëjnë pyetje spontane , diskutim spontan nëse është nevoja	E vështirë të perceptohet lëvizja diskutimet zakonisht pas prezantimeve Ndërveprimi i vështirë (zërat dëgjohen njëri mbi tjetrin)

(waible, 2019, pp. 8-9)

E-moderimi praktik

Ndryshimi mes eventeve në botën reale dhe eventeve online

Fazat	Eventi në klasë	Eventi online
Puna në grupe të vogla	Ndarja spontane është e mundshme lehtësisht Mjetet (p.sh. grafiku) të përdorshme pa njohuri paraprake & probleme	Njohuritë teknike janë të nevojshme Ka nevojë për para-planifikim
Dokumentimi	Përmes Foto-protokolleve , pastaj përgatitje për përdorimin e mëvonshëm	Materialet e zhvilluara në mënyrë dixhitale Ri-procimi është i lehtë & ripërdorimi është i mundshëm
Dinamika e grupit	Vështirësitë janë të qarta që në fillim	Vështirësitë nuk janë të qarta ad hoc
Aktiviteti	Pjesëmarrësit janë në dhomë, aktivizimi është më i mundshëm	Pjesëmarrësit mund të humbasin shumë e lehtë. Shpërqendrohen lehtësisht (ekran, ulje, email, telefon / biseda).
Zhvillimi i përmbajtjes	Vizualizimi spontan është i lehtë, grafik në dërrasë të zezë etj.	Duhet njohurinë teknike mbi përdorimin e mjeteve për të qënë spontan

E-moderimi praktik

Eventet online – bërja më e eficiente

Fazat	Implementimi tipik	Rekomandime për përmirësim
Hyrja në dhomë	Fillohet direkt me përmbajtjen , nuk ka diskutim jashtë temës, zakonisht në një mjedis të njohur online	Pjesëmarrësit hyjnë më herët, diskutime të vogla për tema të tjera dhe pyetje specifike janë të mundshme , Hyrje teknike dhe orientim , Prezantim i axhendës , Pyetje rreth vlerësimit në kohën e pritjes & aktivitete familjarizimi , Nëse është e mundur përgatitja e break-out rooms
Diskutim / faza e dialogut	Diskutim aktiv (pjesërisht me ëebcam,) Zakonisht, nje sekretare shpërndan dokumentet.	Përveç kësaj reprezentim grafik dhe dërrazë të zezë virtuale dokumente në cloud të shpërndara
Brainstorming	Shumicën e kohës vetëm verbal	Chat për letrat e moderimit ose përdorimi i mjeteve të softuerit të brainstorming-it

(waible, 2019, pp. 8-9)

E-moderimi praktik

Eventet online – bërja më eficente

Fazat	Implementimi tipik	Rekomandimet për përmirësim
Prioritizim	Lista e krijuar prioritetizohet verbalisht dhe njerëzit pyeten individualisht (Pjesëmarrësit nuk lëvizin dhe kanë nevojë për më shumë kohë për të marrë një vendim)	Sondazhe mund të krijohen në mënyrë spontane nga lista e elaboruar Një vlerësim dhe shikim më i shpejtë është i mundur (planifikoni një kohë të mjaftueshme vendimmarrje)
Shprehje	Pjesëmarrësit aktivizohet duke bërë një shenjë dore (ngritje dore në softëare) ose shkruajnë në chat dhe presin reagimin e moderatorit (Perceptimi : prezantuesi ka të gjithë informacionin të gatshëm – fotot e pjesëmarrësve , informacionin e chat-it and prezentimit - por vëmendja është e fokusuar vetëm në një element)	Në qoftëse është rasti i një ko-moderimi → një moderator fokusohet tek grupi (ëeb cam & audio), tjetri tek chat-i dhe dokumentimi

(waible, 2019, pp. 8-9)

E-moderimi praktik

Metodat e interaktimit në varësi të madhësisë së grupit

	> 50	Deri në 50	Deti në 15	Deri në 7
Raund hyrës i strukturuar			- •	- •
Brainstorming		• *	- • *	- •
Diskutim i lirë			- •	- •
Pyetje Shumëpikëshe	- •	- •	- •	- •
Punë në grup		- •	- •	- •
Punë në çift			- •	- •
Intervistë me partnerin			- •	- •
world Cafe			- •	
Fishbol	- •	- •	- •	
Pyetje dhe përgjigje	- •	- •	- •	- •
Pyetje & Memorieve e temave	- •	- •	- •	- •
Interpretim i imazheve			- •	- •
Vernissage			- •	- •
Flash			- •	- •
Raund final i strukturuar			- •	- •
Konsultm kolegjal			- •	- •

*punë në grup

(waible, 2019, p.44)

E-moderimi praktik

Bërja e pyetjeve të duhura në mënyrën e duhur – bazat

- Pyetjet → formë e rëndësishme e komunikimit të moderimit
- Pyetjet e bëra mirë kontribojnë në suksesin e punës duke :
 - Marrë informacionin e nevojshëm në fazën e
 - Duke strukturuar fazën dhe seksionin e punës
 - Mbështetje për implementimin e fazës së punës
 - Përfshirje e të gjithë pjesëmarrësve
 - Mjeshrimi i situatave të vështira

(Edmüller & Wilhelm, 2012)

E-moderimi praktik

Bërja e pyetjeve të duhura në mënyrën e duhur – llojet e pyetjeve

Zgjedhja e duhur për situatën është esenciale

Pyetje të hapura

- Kërkon fjali të plotë
- Inkurajon reflektim
- Inkurajon diskutim të gjërë dhe propozime personale
- ✓ Informacion në detaje
- ✓ Liri shprehje
- ✓ Stimulon mendimin
- ✓ Promovon krijimtarinë

Pyetje të mbyllura

- Mund të përgjigjen shpejt me një fjalë ose gjest
- ✓ Për të marrë aprovim ose dakortësi
- ✓ Konfirmim
- ✓ Stimulon mendimin
- ✓ Bashkëbisedim i ngushtë
- ✓ Mbron dakortësinë
- ✓ Nevojë për përgjigje të qarta

(Edmüller & Wilhelm, 2012)

E-moderimi praktik

Bërja e pyetjeve të duhura në mënyrën e duhur – teknikat e të pyeturit

Teknologjia e konsultimit

- Pyetje rreth moderimin që mund të përgjigjen nga vetë grupi → gjetja e zgjidhjeve në grup përmes ideve dhe përvojave
- ✓ Promovon lirinë e shprehjes
- ✓ Stimulon diskutimin
- ✓ Inkurajon pjesëmarrësit t'i besojnë gjykimet të tyre
- ✓ Përfshin pjesëmarrësit në përgjesgjësinë e të gjeturit të zgjidhjeve

Teknika të kërkesave

- Kuptimi i deklaratave dhe vënia në pyetje e tyre
- Specifikimi i deklaratave
- ✓ Zhbllokimi i blloqeve
- ✓ Sqarimi i termave
- ✓ Relativizimi i gjeneralizimeve
- ✓ Zbulimi i supozimeve të fshehura

(Edmüller & Wilhelm, 2012)

Virtual Albanian European
Universities eXchange

Faleminderit per vëmendjen.

Me shume informacion per projektin : www.valeu-x.eu

Me shume informacion mbi drejtuesin e menaxhimit :
https://tu-dresden.de/bu/wirtschaft/winf/wiim?set_language=en

www.valeu-x.eu

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

TECHNISCHE
UNIVERSITÄT
DRESDEN

Mednarodna fakulteta
za družbene in poslovne študije
International School
for Social and Business Studies
Celje - Slovenia - Europe

Universiteti
European i
Tiranës

EPOKA
UNIVERSITY

Burimet

- Anderson, T., Liam, R., Garrison, D. R., & Archer, W. (2001). Assessing teaching presence in a computer conferencing context.
- Bett, K. (2011). *Rollen-und Funktionsmodell der E-Moderation: eine qualitativ-quantitative Inhaltsanalyse der kommunikativen Akte von E-Moderatoren und E-Moderatorinnen in einem virtuellen Seminar* (Dissertation).
- Czerwionka, T. & DeWitt, C. (2006). Betreuung von Online-Communities of Inquiry. In R. Arnold & M. Lermen (Hrsg.), eLearning-Didaktik (S. 117 - 131). Baltmannsweiler: Schneider Verlag Hohengehren.
- De Witt, C. D. (2011). Kommunikation in Online-Lerngemeinschaften. Digitale Hochschullehre im Spiegel des Pragmatismus. *Zeitschrift für Pädagogik*, 57(3), 312-325.
- Dewey, J. (1916/2003). *Democracy and Education* [Demokratie und Erziehung]. Übers. von J. Oelkers (2009). Weinheim: Klinkhardt Verlag.
- Edmüller, A., & Wilhelm, T. (2012). *Moderation : Taschenguide*. ProQuest Ebook Central <https://ebookcentral.proquest.com>
- Everskill. (2020). Wie gesund ist Ihr Corporate Learning Ecosystem? Abgerufen 26. Februar 2021, von <https://everskill.de/de/blog/corporate-learning-ecosystem>
- Garrison, D. R., Anderson, T., & Archer, W. (2000). Critical inquiry in a text-based environment: Computer conferencing in higher education model. *The Internet and Higher Education*, 2(2-3), 87-105.
- Garrison, D. R., Anderson, T., & Archer, W. (2003). A theory of critical inquiry in online distance education. *Handbook of distance education*, 1, 113-127.
- Reinmann-Rothmeier, G./Mandl, H. (2002): Analyse und Förderung kooperativen Lernens in netzbasierten Umgebungen. In: *Zeitschrift für Entwicklungspsychologie und Pädagogische Psychologie* 34, H. 1, S. 44-57.
- Salmon, G. (2000). *E-moderating: the key to teaching and learning online*. New York, London: Routledge.
- Sproutlabs. (2017). A learning ecosystem model. Abgerufen 4. Dezember 2020, von <http://www.sproutlabs.com.au/blog/a-learning-ecosystem-model/>
- Hartmann, M., Rieger, M., Auert, A. (2003). *Zielgerichtet moderieren*. Weinheim: Beltz Verlag.
- Hinzmann, A. (2018). Kennen Sie schon... das Fünf-Stufen-Modell? Abgerufen 26. Februar 2021, von <https://ekoo.fernuni-hagen.de/kennen-sie-schon-das-fuenf-stufen-modell/>
- Waible, F. (2019). *Online-Moderationen planen, vorbereiten und durchführen*. Springer Fachmedien Wiesbaden.

